

Ursula Burkhardová

Gnómové, undiny, sylfy, salamandři

Gnómové duchové země

Gnómové neviditelně působí ve všech zpevňujících silách. Způsobují pevnost. Jejich živlem je tedy země. Vlastnosti země poukazují na povahu zemních duchů. Co nás spontánně napadá k vlastnostem země? Je pevná, tvrdá, těžká, nese, je základem, na kterém stojíme. Je stálá, zachovávající, tmavá. Ve svém nitru skrývá poklady: kovy, drahokamy, ropu, uhlí. Je domovem kořenů a nese koloběh rostlin. V její stálosti ji lze jen pomalu zpracovat a změnit. Jako neviditelný poklad v ní žije velká moudrost, kterou lze najít ve všech bytostech a v zákonech přírody. Ve spojení se zemí si lidé osvojují moudrost.

Gnómové samotní jsou moudrost a svými silami ji jako svou vlastní látku vkládají do země. Pojmenování „gnóm“ pochází z téhož kořene jako „gnóze“, tj. poznání. V obrazných ztvárněních postav gnómů je nápadná určitá podobnost se sovou jako ptákem symbolizujícím moudrost. Bývají zviditelňováni jako hlavové bytosti se sovím obličejem. Jako rádcové odměňují upřímnou snahu člověka dobrými nápady, a pomáhají mu tak při řešení obtížných úkolů. Zato pošetilé nebo namyšlené lidi trestají, když jim plní nesmyslná přání nebo berou jakoby vážně neuvážené výroky a řídí se jimi. Vyprávějí o tom pověsti a pohádky. Tvrdost jejich živlu dává gnómům nemilosrdnost a jejich přechytralost může vést k posměvačnosti a nelaskavosti. Pevná hmota jim neklade žádný odpor, gnómové proplouvají a uhánějí zemním

živlem. V bezpečí zemského nitra se útulně zařizují. Rádi uzavírají přátelství s lidmi a touží po naší láskyplné pozornosti. Mnohostranný člověk má gnómy vysvobodit z jejich jednostrannosti: ze sklonu až příliš zpevňovat to, co je pevné, takže to ustrne; z nebezpečí, že se kvůli své radosti z pokladů stanou chtivými a lakomými nebo že se kvůli své přechytralosti nechají svést ke zlému působení. Samotné elementární bytosti nemají svědomí. Jsou odkázány na morální chování člověka; to je vede a ukazuje jim směr.

Voda jako šat undin

Stojatá voda v jezeru nebo v rybníku se horizontálně rozlévá a tvoří uzavírající, ohraničující hladinu jako kůži - kůži nanejvýš citlivou, neboť vodu lze snadno uvést do pohybu, zčeřit, rozvlnit. Ve vodě se ukazují protiklady: voda od sebe dělí země a spojuje je prostřednictvím lodí, které nese. Umožňuje a ničí život. Je měkká, a přece dokáže opracovat tvrdý kámen. V tom, jak plyne, vypařuje se, pociťujeme něco jako touhu vody po jiném bytí - jako řeka, jako proud, jako moře, jako oblak. Když v různých tónech šplouchá, zurčí, klokotá, hučí a duní a dává výraz svým přirozeným náladám, připomíná nám něco duševního, co se chce projevit. Voda čistí a zrcadlí a stává se tak podobenstvím tříbení a sebepoznání, její hlubiny skrývají divy i nebezpečí.

Okouzlující, zároveň však i nebezpeční jsou vodní duchové, undiny [*tj. rusalky*]. Jsou schopny velké lásky,

avšak jejich láska je vlastnická, neboť po čem touží, stahují k sobě do svého živlu. Kdo se s nimi dokáže setkat tak, že se jejich citové vlny utiší, je obdarován - dostane se mu viditelných pokladů, jako jsou perly a zvláštní ryby, i neviditelných darů, jako je tříbení, sebepoznání a schopnost rozlišovat mezi skutečností a pouhým zrcadlením. Pevné, jednotlivé nápady gnómů undiny plynule spojují k myšlení v souvislostech. Tak jako ve výrazu vodního živlu žije i v duších, kteří v něm působí, touha po vysvobození k jinému, vyššímu bytí, chtějí se proměnit. Jejich přání zaznívají v nárcích a hudbě vody. Vysvobození se jim dostává spojením s člověkem nebo pomáhajícím působením duchů vzdušného živlu.

Působení sylf ve vzduchu

Vzduch nic pevně nedrží, ani živé bytosti, ani poklady. Uvádí pouze do pohybu. Ve všem je přítomný, všichni ho dýchají. Nikdo se z něj nemůže vymanit ani se před ním uzavřít. Příběh stvoření vypráví, jak Bůh vdechl člověku svůj dech a on se stal živou duší. Člověku je dáno, aby vzduch utvářel, jeho dech se stává řečí a on může sdělovat, co se v něm odehrává, co si myslí, cítí a chce; tak vzniká niterné společenství. Vzduch spojuje dýchající bytosti. Voda se stává oblakem díky vzduchu, který ji nese, avšak nedrží. Nese i ptáky, motýly, květní pyl. A rozdmýchává plameny. Vzduch je neviditelný, jeho působení je vidět v pohybu bytostí a věcí. Vzduch by v sobě nikdy nenechal něco se potopit

jako voda. Jeho lehkost tvoří protiklad k tíži země.

Jako undiny jsou i sylfy duchové lásky, jejich láska je však nesobecká, postrádá touhu zmocnit se. Jedním takovým duchem lásky je Ariel, jak je ztvárněn v Shakespearově *Bouři* a Goethově *Faustu*. Hans Christian Andersen vypráví o malé mořské víle, jejíž původně touhou obtěžkaná láska se proměnila v obětavost a oddanost, což jí umožnilo vzestup k dcerám vzduchu. Také sylfy se chtějí spojit s lidmi. V pohádce tak činí jako labutí panny. Jejich nároky na člověka, který se s nimi chce v lásce spojit, jsou vysoké. Unikají mu, neboť nechtějí ani samy vlastnit, ani se stát vlastnictvím. Člověku ukládají úkol, aby je následoval, aby je hledal. Cesta, která k nim vede, je obtížná. Avšak právě na těchto obtížích člověk roste a v zápase nalézá svou vlastní bytost. Teprve když se sám najde, je zralý opětovat nezištnou lásku labutí panny. Undiny darují tříbení a sebepoznání, sylfy vybízejí i k sebenalezení, k tomu, aby se člověk stal sám sebou.

*Salamandři,
vznešené elementární bytosti v ohni*

Čtvrtý živel nacházíme přirozeně jako teplo v okolním světě i v nás samých. Ve veškerém teple působí salamandři. Jako oheň není čtvrtý živel přirozenou součástí stvoření, nýbrž dodatečným darem bohů. Prométheus ho přinesl proti vůli otce bohů. Divoká zvířata před ohněm prchají, vnímají v něm ještě něco zvláštního, nadpřirozeného jako v blesku, který přichází z nebe a je vznešený a děsivý jako oheň, jež zapalují lidé. Také lidé dříve prožívali v ohni zjevení bohů. Mojžíš poznal svého boha v trnovém keři, který

stál v plamenech, a přece neshořel. Zkouškou ohněm se lidé snažili zjistit vůli bohů. V zápalných obětích přinášeli dík a pokání a vyprošovali si přízeň vyšších mocností. Oheň jako dar bohů věnuje či ukládá lidem svobodu. Nejsou již závislí na denním světle, mohou v noci rozjasnit své příbytky a v zimě je vyhřát. Silou ohně lze vybudovat civilizace, člověk však může také naplánovat a přivodit svůj vlastní zánik. V ohni shoří lidské iluze. Oheň jako dar bohů propůjčuje moc; v pohádkách vystupují nositelé této moci: kováři a uhlíři, skřítkové a čarodějnice. Moc není ani dobrá, ani zlá, lze ji použít k obojímu. Pány ohně odporujícího Bohu jsou čerti a draci chrlící oheň.

Salamandři jako duchové ohně jsou vysoce postavené elementární bytosti. Proto pohádky vypravují více o jejich živlu než o nich samotných. Jestliže gnómové darují moudrost země, undiny podněcují k tříbení a sebepoznání a sylfy nechávají člověka usilovat o nezištnou lásku, pak o salamandrech bychom mohli říci, že povolávají k tomu, abychom spálením iluzí poznali božskou vůli; povolávají k tomu, abychom svobodu a moc, která je člověku propůjčována darem bohů, použili tak, aby se na Zemi děla vůle Boží.